

Formy závislostí seniorov v sociálnych zariadeniach Skalického okresu

Forms of Seniors Addiction in Social Facilities of the Skalica District

Michaela Menšíková

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav Dr. Pavla Blahu Skalica. Katedra sociálnej práce Jána Havlíka

Recenzent/Review: PhDr. Szilvia Buzalová

Submitted/Odoslané: 03. 10. 2021

Accepted/Prijaté: 18. 09. 2021

Abstrakt:

MENŠÍKOVÁ Michaela: Formy závislostí seniorov v sociálnych zariadeniach Skalického okresu [Bakalárska práca]/ Michaela Menšíková - Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Ústav Dr. P. Blahu Skalica – Školiteľ/ka: PhDr. Szilvia Buzalová. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár sociálnej práce.– Skalica: Ústava Dr. P. Blahu, 2021. 44 s.

Problematika závislostí sa stále častejšie stáva súčasťou sociálnej práce v kontexte eliminácie rôznych jej typov, ktoré zasahujú nielen dotknutého jedinca, ale aj jeho rodinu a širokú spoločnosť. Stále častejšie súvisia závislosti so vznikom rôznych duševných porúch, ktoré majú dopad na ďalšie sociálno-patologické javy. Cieľom bakalárskej práce je predstaviť problematiku závislostí seniorov vo vybraných

zariadeniach sociálnych služieb okresu Skalica. Práca v teoretickej rovine predstavuje závislosti, venuje ich sa jednotlivým formám a zároveň sa venuje špecifikovaniu staroby a jej typických charakteristík vo vzťahu k seniorovi. Výskumná časť práce predstavuje vlastné zisťovanie závislostí jedincov v zariadeniach sociálnych služieb s ohľadom na vymedzenie vlastných odporúčaní a návrhov.

Kľúčové slová: prevencia, senior, staroba, zariadenie sociálnych služieb, závislosť

Abstract:

MENŠÍKOVÁ Michaela: Forms of Seniors Addiction in Social Facilities of the Skalica District [Bachelor Thesis] / Michaela Menšíková - Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Bratislava. Dr. P. Blahu Skalica - Supervisor: PhDr. Szilvia

Buzalová. Degree of professional qualification: Bachelor of Social Work.– Skalica: Ústava Dr. P. Blahu, 2021. 44 p.

The issue of addiction is still becoming part of social work in the context of the elimination of its various types, which affect not only the affected individual, but also his family and existing society. They still depend on various mental disorders, which affect other socio-pathological phenomena. The aim of the bachelor's thesis is to see the issue of addictions of seniors in selected social services facilities in the Skalica district. Work on a theoretical level represents addiction, deals with its individual forms and at the same time deals with the specification of old age and its typical characteristics in relation to the senior. The exploratory part of the work represents a real investigation of individuals' addictions in social services facilities with regard to the definition of their own recommendations and proposals.

Keywords: prevention, senior, old age, social services facilities, addiction

VÝSKUM

Okrem teoretického vymedzenia problematiky je dôležité venovať pozornosť výskumu. Ten sa venuje závislostiam seniorov na základe tvrdení sociálnych pracovníkov a ošetrovateľov vo vybraných zariadeniach sociálnych služieb. Nasledujúca časť práce poukazuje na vyhodnotenie dotazníkov zo zreteľom na zodpovedanie výskumných otázok a hypotéz.

Charakteristika výskumu, jeho ciele a hypotézy

V kontexte zamerania bakalárskej práce je možné poukázať na jej ciele, hypotézy a tiež objekt skúmania. Cieľom bakalárskej práce je preskúmať a zhodnotiť závislosti seniorov v inštitucionálnej starostlivosti. Bakalárska práca skúma a sleduje rozsah a závažnosť závislosti vo vzťahu k seniorom vo vybraných zariadeniach sociálnych služieb. Okrem hlavného cieľa práca skúma parciálne ciele a to:

- výskyt závislostí u seniorov,
- druh a preferencia závislostí,
- úroveň sociálnej práce a pomoci vo vzťahu k eliminácií závislostí u seniorov.

Vzhľadom k výskumným cieľom je dôležité poukázať na výskumné hypotézy a otázky. Výskumné hypotézy sú nasledovné:

H1: „Predpokladáme vyšší výskyt závislosti u mužov, ako u žien.“

H2: „Predpokladáme vyšší výskyt látkových závislostí pred nelátkovými.“

Okrem výskumných hypotéz je potrebné predstaviť aj výskumné otázky, ktoré na ne nadväzujú:

- 1. Aká je miera závislosti u seniorov v zariadeniach sociálnych služieb?**
- 2. Aké závislosti sa najčastejšie vyskytujú u seniorov v zariadeniach sociálnych služieb?**
- 3. Aká je úroveň sociálnej pomoci a intervencie vo vzťahu k závislým seniorom?**

Objekt skúmania

V rámci bakalárskej práce sme sa zamerali na dva objekty skúmania. Ide konkrétne o Senior dom Terézia n. o., Holíč a Zariadenie sociálnych služieb Zelený dom Skalica. Prvý výskumný objekt pôsobí v meste Holíč a v roku 2019 mala 70 klientov. Zariadenie poskytuje nasledovné služby:

- ubytovanie,
- upratovanie,

- pranie a žehlenie,
- zabezpečenie zdravotnej starostlivosti,
- záujmové a duchovné aktivity,
- sociálnu rehabilitáciu,
- stravovanie,
- pracovnú terapiu.

Zariadenie sociálnych služieb Zelený dom Skalica je zariadením, kde zriaďovateľom je Trnavský samosprávny kraj. Poskytuje služby seniorom, ktorí dosiahli dôchodkový vek. Konkrétne má dnes 35 klientov.

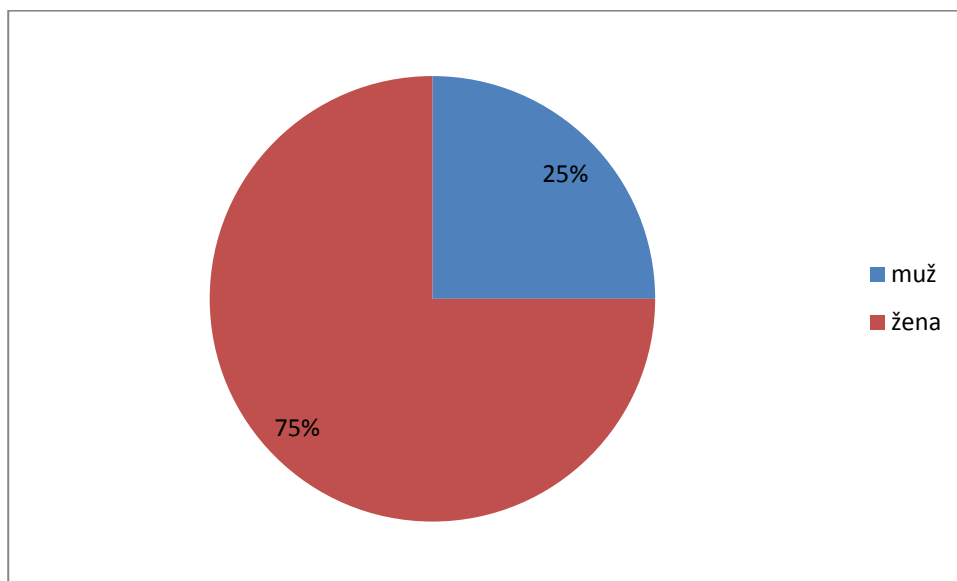
Výskumný súbor

Výskumný súbor je tvorený 20 respondentmi, zamestnancami vybraných zariadení. Konkrétne sme sa zamerali na 10 respondentov z každého zariadenia.

Výsledky výskumu

Prvá časť výskumu sa zameriava na identifikáciu respondentov. Ide o základné identifikačné otázky ohľadom pohlavia, vzdelania a veku. V rámci zastúpenia 10 respondentov je zo zariadenia Senior dom Holíč n. o. a 10 zo zariadenia Zelený dom Skalica.

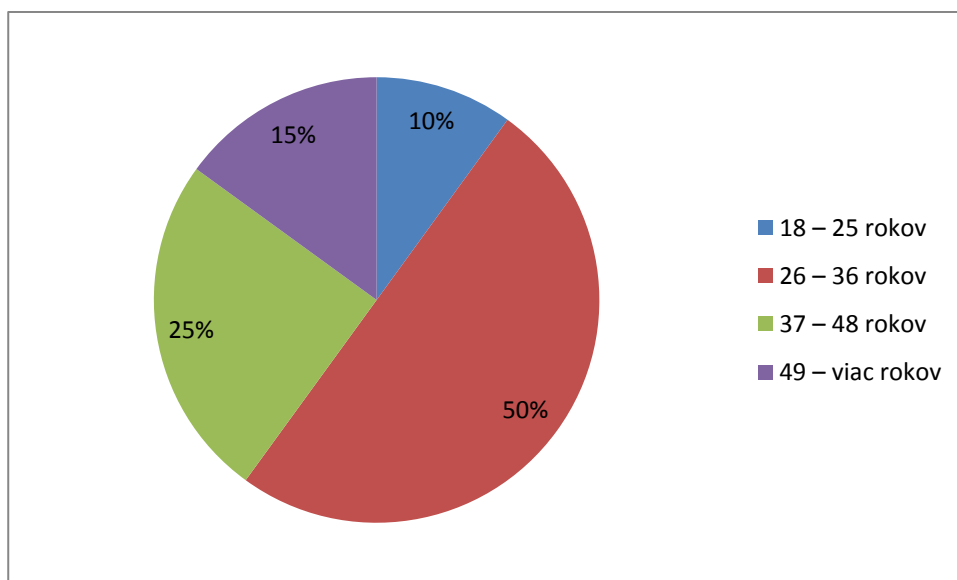
Graf 1 Rodová štruktúra respondentov

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 1 zobrazuje rodovú štruktúru respondentov. Až 75 % opýtaných predstavuje ženy a ostatných 25 % opýtaných sú muži.

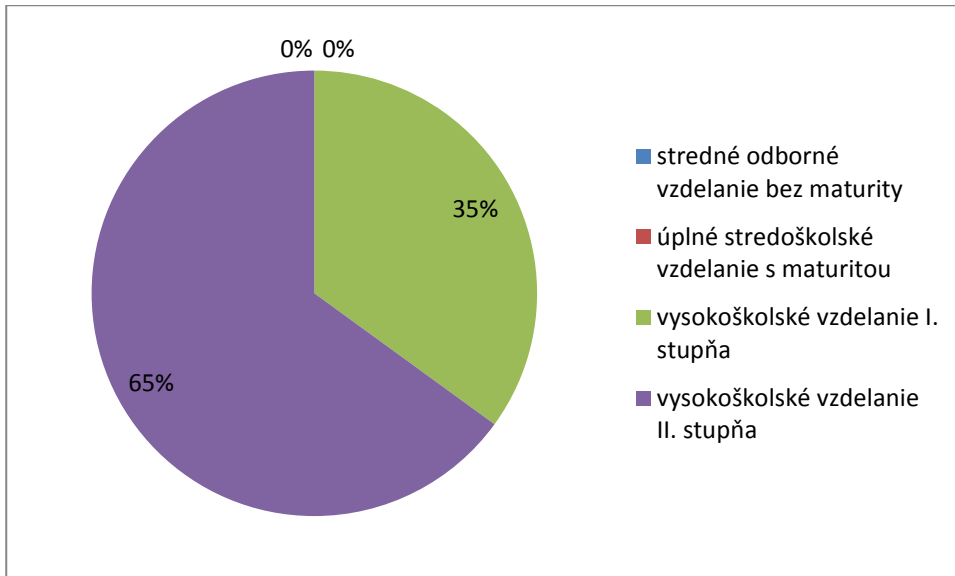
Graf 2 Vek respondentov

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 2 zobrazuje vek respondentov. Až 50 % respondentov má vek 26 – 36 rokov, 25 % respondentov je vo veku od 37 – 48 rokov, 15 % opýtaných má vek 49 a viac rokov a 10 % respondentov má vek 18 – 25 rokov.

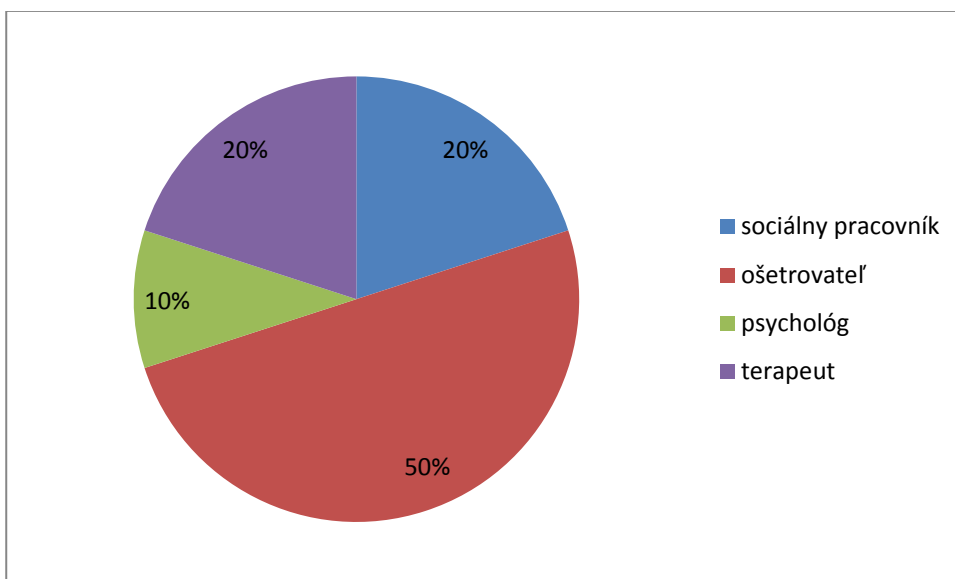
Graf 3 Vzdelanie respondentov

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 3 predstavuje vzdelanie respondentov. Až 65 % opýtaných má vysokoškolské vzdelanie II. stupňa a 35 % opýtaných vysokoškolské vzdelanie I. stupňa.

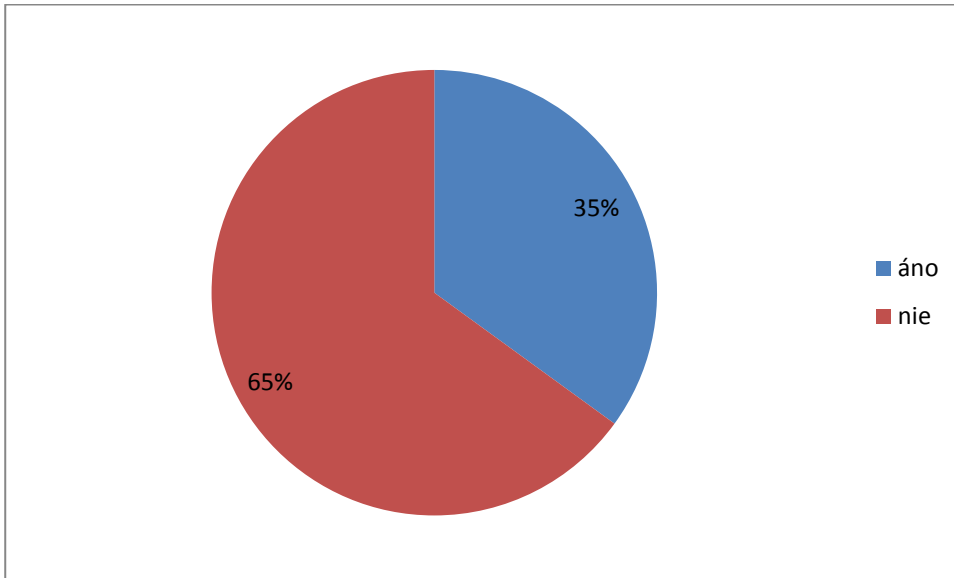
Graf 4 Pracovné zameranie respondentov

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 4 predstavuje pracovné zameranie respondentov. Prevažná časť respondentov a to konkrétne 50 % predstavuje ošetrovateľov, 20 % sociálnych pracovníkov a terapeutov a 10 % psychológov.

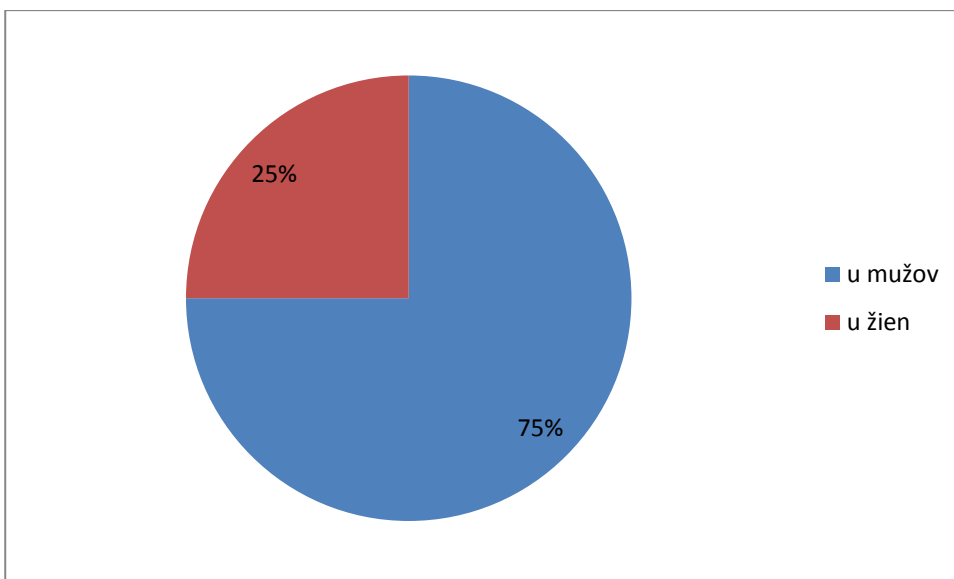
Graf 5 Skúsenosti so závislosťami seniorov

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 5 zobrazuje skúsenosti so závislosťami seniorov. To potvrdzuje až 35 % opýtaných a 65 % respondentov uviedlo opak.

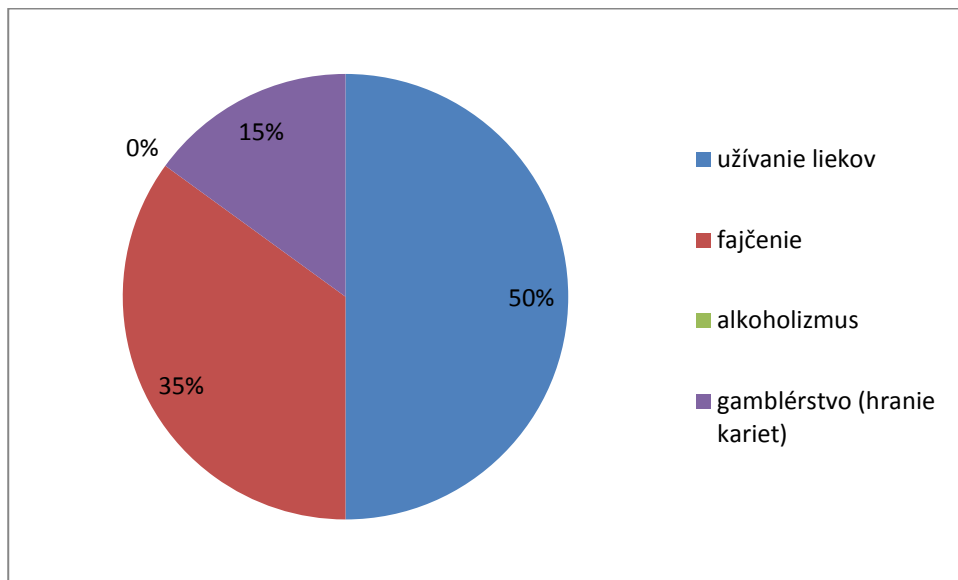
Graf 6 Vyšší výskyt závislostí podľa pohlavia

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Až 75 % opýtaných uviedlo, že viac sa stretávajú so závislosťami u mužov a ostatných 25 % uviedlo, že naopak u žien.

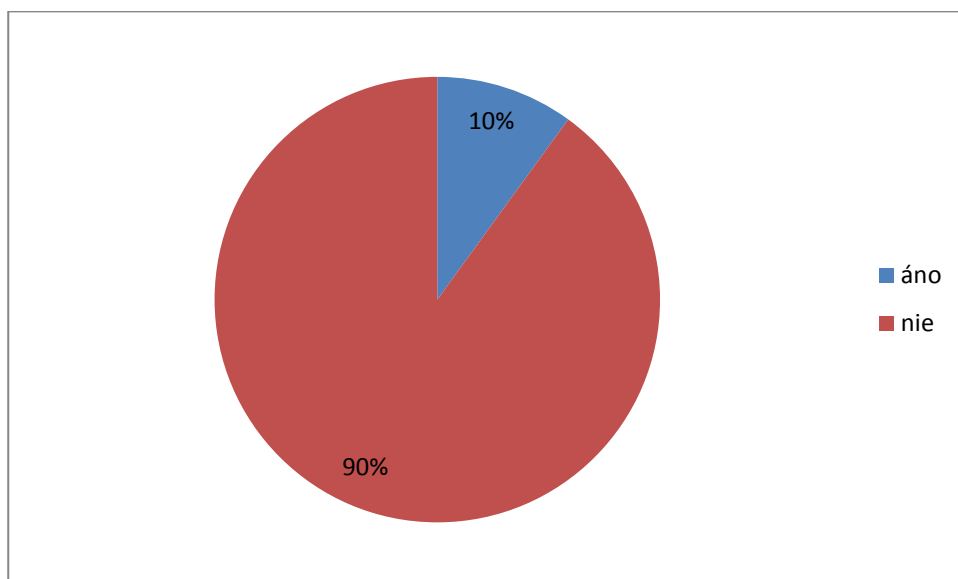
Graf 7 Typy závislostí

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 7 zobrazuje typy závislostí. Najviac sa u seniorov vyskytuje užívanie liekov, čo potvrdilo až 50 % respondentov, 35 % respondentov uviedlo, že seniori sú závislí na fajčení a 15 % na hraní kariet.

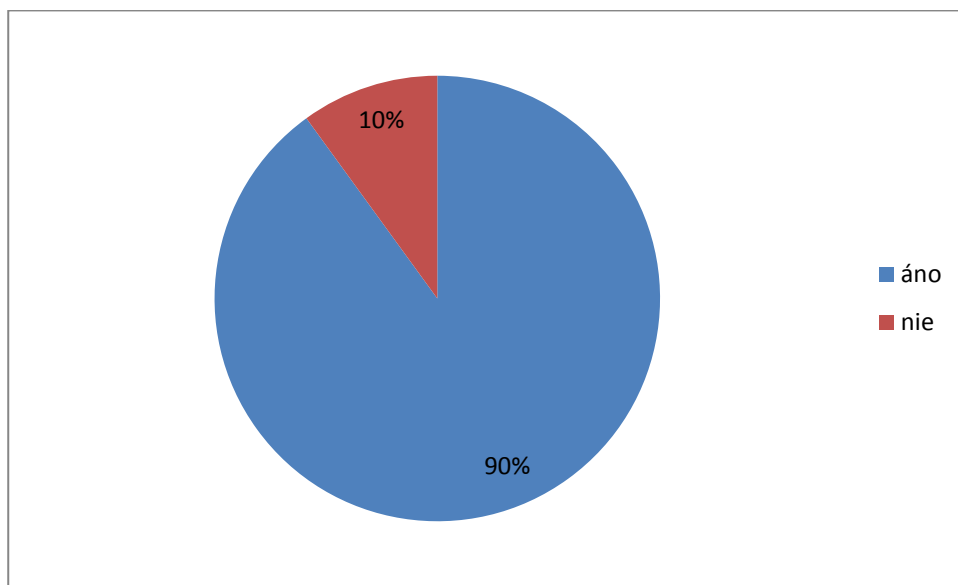
Graf 8 Dostatočné venovanie sa prevencii v zariadeniach sociálnych služieb

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 8 zobrazuje dostatočné sa venovanie prevencii závislostí v zariadeniach sociálnych služieb. To uviedlo len 10 % opýtaných a ostatných 90 % odmietlo toto tvrdenie.

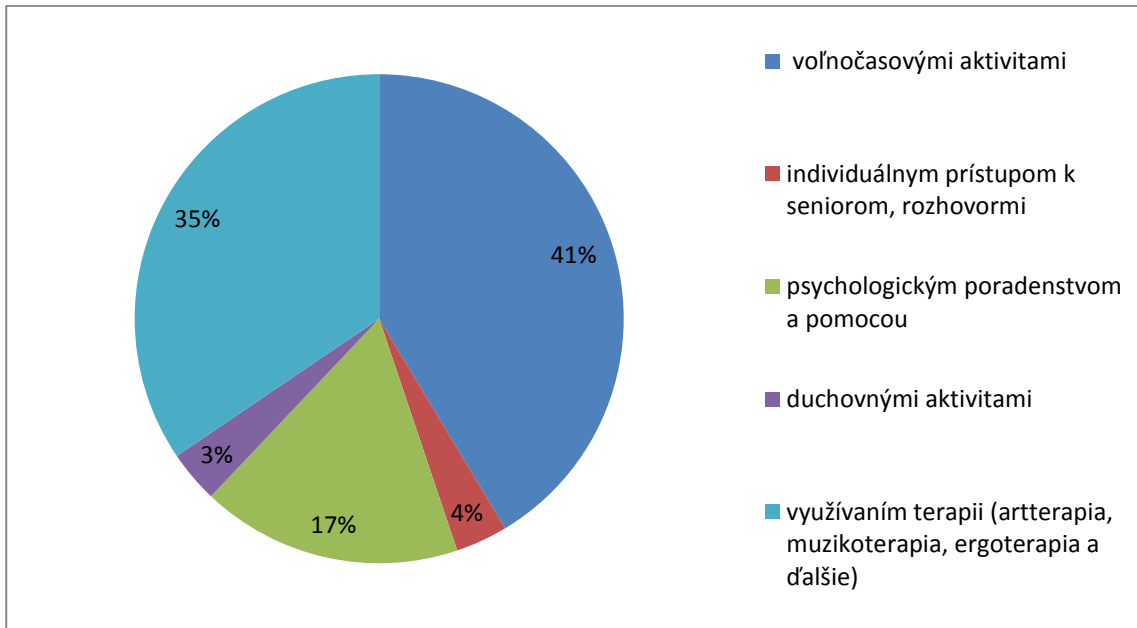
Graf 9 Venovanie sa riešeniu závislostí sociálnymi pracovníkmi a ošetrovateľmi

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 9 vyššie zobrazuje venovanie sa riešeniu závislostí sociálnymi pracovníkmi. Až 90 % opýtaných uviedlo, že tejto problematike sa venujú a ostatných 10 % uviedlo opak.

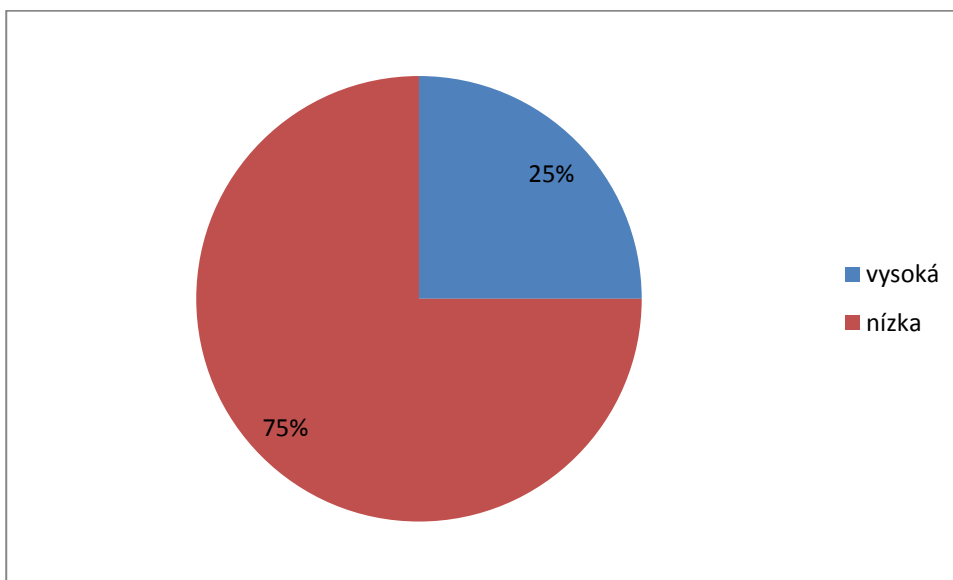
Graf 10 Spôsob riešenia závislostí v zariadeniach

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 10 predstavuje spôsob riešenia závislostí v zariadeniach. Najviac sa zariadenia venujú voľnočasovým aktivitám, čo uviedlo až 41 % opýtaných, 35 % respondentov uviedlo, že sa venujú terapiám, 17 % uviedlo psychologické poradenstvo, 4 % označili individuálny prístup k seniorom a rozhovory a 3 % duchovné aktivity.

Graf 11 Miera závislostí

Zdroj: Vlastné spracovanie, 2021

Graf 11 zobrazuje mieru závislostí u seniorov. Až 25 % opýtaných uviedlo, že je vysoká a ostatných 75 % opýtaných uviedlo opak.

Zhodnotenie výskumných otázok a hypotéz

Na základe zistení bakalárskej práce je možné predstaviť taktiež výsledky výskumných hypotéz a otázok. V prvom rade je potrebné predstaviť výsledky výskumných hypotéz.

H1: „Predpokladáme vyšší výskyt závislostí u mužov, ako u žien.“

Na základe výsledkov práce môžeme konštatovať, že daná hypotéza sa potvrdila. Podľa výpovedí respondentov, majú väčší predpoklad stať sa závislými muži. Až 75 % respondentov potvrdilo, že viac sa stretávajú so závislosťami mužov naproti žien.

H2: „Predpokladáme vyšší výskyt látkových závislostí pred nelátkovými.“

Rovnako sa potvrdila aj druhá hypotéza. Najviac sa pritom vyskytuje užívanie liekov, čo uviedlo až 50 % respondentov a fajčenie, čo potvrdilo 35 % respondentov.

Okrem výskumných hypotéz je potrebné predstaviť aj výskumné otázky, ktoré na ne nadväzujú:

1. Aká je miera závislostí u seniorov v zariadeniach sociálnych služieb?

Miera závislostí u seniorov je relatívne vysoká. To uviedlo až 25

% respondentov. Najviac sa pritom vyskytuje u mužov.

2. Aké závislosti sa najčastejšie vyskytujú u seniorov v zariadeniach sociálnych služieb?

Prevažne sa vyskytuje závislosť od liekov. Je tomu tak preto, že seniori nemajú prístup k návykovým látkam. Predovšetkým nemajú prístup k alkoholickým nápojom. Práve preto si vyberajú seniori také závislosti, ktoré majú k dispozícii.

3. Aká je úroveň sociálnej pomoci a intervencie vo vzťahu k závislým seniorom?

V závislosti od zamerania bakalárskej práce je potrebné poukázať na sociálnu prácu. Predovšetkým prevencia je problematická. Tejto sa venujú zariadenia dostatočne len podľa 10 % respondentov. Naproti tomu už riešeni samostatnému problému sa venujú podľa respondentov v dostatočnej miere, čo uviedlo až 90 % opýtaných.

V závislosti od výsledkov bakalárskej práce je potrebné predstaviť tiež vlastné závery v podobe odporúčaní a návrhov pre prax.

Odporúčania a návrhy

Závislosti sú závažným javom v spoločnosti, ktorý sa u nás vyskytuje od pradávna. V dôsledku rôznych skutočností stále viac ľudí siahajú po alkohole, ako nástroja riešenia a eliminácie problémov. To však nie je vhodnou cestou a je nutné venovať pozornosť najmä tým, ktorí sú často sami, opustení a odkázaní na inštitucionálnu starostlivosť. V tomto ohľade máme na mysli seniorov.

Vzhľadom k skúmanej téme a problematike bakalárskej práce, kde sme sa venovali závislostiam seniorov môžeme konštatovať, že závažnosť tohto problému v rámci inštitucionálnej starostlivosti nie je zanedbateľná. Aj seniorov často postihujú rôzne závislosti a to platí aj pre tých, ktorí sa nachádzajú v zariadeniach sociálnych služieb.

Týmto cieľovým skupinám sociálnej práce je však venovaná malá pozornosť. Samotná sociálna práca, prevencia, eliminácia psychických a duševných chorôb do značnej časti pomáha riešiť aj závislosti. Sociálna práca v zariadeniach sociálnych služieb je špecifická. Je zameraná nielen na zabezpečovanie dostatočnej kvality života, ale tiež sa orientuje na aktivizáciu seniorov. Závislosti preto v tejto súvislosti sú eliminované práve na základe aktivizačných a voľnočasových aktivít, ktoré sú

veľmi dôležité. Ak má senior určitý zmysel života, ak má ideu, cieľ a ak efektívne trávi svoj voľný čas, má menej času uvažovať o sebe a o svojich problémoch.

Bakalárska práca zistila, že seniorov často trápia rôzne neduhy a závislosti. V zariadeniach sociálnych služieb tieto nemôžu mať miesto v živote seniorov. Na jednej strane je veľmi ťažké udržiavať závislosť, keďže seniori majú sťažený prístup k návykovým látkam. Na strane druhej však vyhľadávajú práve také návykové látky, ktoré sú pre nich dostupné a tak sa môže vytvoriť závislosť, ktorá je v každom prípade nebezpečná.

Práve preto je dôležité venovať pozornosť aj závislostiam seniorov v zariadeniach sociálnych služieb. Seniori sú závislí od liekov a od cigariet. Lieky majú utlmujúce účinky. Práve to je však nebezpečné nielen čo sa týka ich duševného, ale aj fyzického zdravia. Sociálni pracovníci sa dnes veľmi málo venujú tejto problematike. Zaostáva nielen sociálna terapia, ale najmä sociálna prevencia. Sociálni pracovníci riešia problémy závislosti až keď už sa stáva vážnym problémom v živote seniora. Práve z tohto dôvodu je nutné venovať pozornosť predovšetkým prevencii, komunikácií a rozhovorom so seniormi. Sociálni pracovníci a samotné zariadenia sociálnych služieb by mali klásť dôraz najmä na aktivizačné činnosti a voľnočasové činnosti, ktoré do značnej miery ovplyvňujú v pozitívnom zmysle seniorov a ich

život a najmä kvalitu života. Ďalej je dôležité zamerať sa na ďalšie odporúčania a návrhy a tie realizovať v praxi:

- komunikovať so seniormi a ich individuálnych potrebách a túžbach,
- motivovať seniorov k aktívnemu životu,
- sledovať zmeny ich správania a v kontexte nich eliminovať prípadné psychické poruchy individuálnym prístupom a starostlivosťou,
- podporovať spoluprácu a iniciovať odborníkov v oblasti psychológie, ošetrovateľstva a sociálnej práce.

ZÁVER

Každý človek starne. Staroba je bežnou súčasťou nášho života. Starnutie a staroba sú jediná istota spolu so smrťou, ktorú máme. Pojem staroba, respektíve sénium je možné označiť za poslednú etapu života jedinca. Je možné povedať, že sa jedná o konečnú fázu ontogenetického vývoja, kedy človeka sprevádzajú životné zmeny.

Starobu je možné charakterizovať ako prejav a dôsledok involučných zmien, ktoré prebiehajú špecifickou rýchlosťou a to podľa inter-individuálnych rozdielov jedinca. Charakter staroby je ovplyvňovaný viacerými faktormi, prostredím a tiež zdravotným stavom, životným štýlom a tiež sociálnymi, psychickými a ekonomickými faktormi.

Samotná staroba je fáza, ktorá je určená vekom jedinca. Táto veková hranica je vymedzená viacerými kritériami. Tieto sme zadefinovali aj v rámci bakalárskej práce. Okrem toho sme sa však venovali aj závislostiam v starobe, ktoré nie sú ničím zvláštnym a tiež sa často v živote človeka a v spoločnosti vyskytujú.

Závislosti v starobe sú veľmi závažné. Najmä ak senior zostane sám, opustený, utieka sa k alkoholu s cieľom riešiť svoje problémy, čo však má úplne iný efekt. V prípade inštitucionálnej starostlivosti sa problém závislostí často vytráca. Seniori nemajú prístup k návykovým látkam. Často však získavajú práve tie, ku ktorým prístup majú. Starostlivosť o týchto seniorov si v každom prípade vyžaduje špecifický individuálny prístup. V mnohých prípadoch do zariadení sociálnych služieb prichádzajú seniori, ktorí už sú na určitej látke závisle. Predovšetkým sa jedná o alkohol a tiež závislosť od cigariet. Aj tieto závislosti sú však veľmi nebezpečné. Je tomu tak preto, že mnohí seniori majú rôzne diagnózy a zdravotné problémy.

Riešiť okrem starostlivosti o seniorov aj rôzne duševné poruchy a závislosti je pre sociálnych pracovníkov veľmi náročné. Preto je dôležitá predovšetkým spolupráca odborníkov so sociálnymi pracovníkmi a ošetrovateľmi. Sociálni pracovníci musia so psychológmi venovať dostatočnú pozornosť a individuálne sa venovať predovšetkým tým seniorom, ktorí

prichádzajú zo svojho domáceho rodinného prostredia, kde preferovali aktívny životný štýl a zmenou svojho života sa často utiekajú k užívaniu návykových látok, predovšetkým rôznych liečiv, najmä analgetík.

Ďalej je nutné týchto seniorov motivovať k preferovaniu rôznych činností a aktivít, ktoré im vyplnia voľný čas a voľné chvíle. Sociálni pracovníci musia venovať pozornosť motivácii seniorov, aby sa orientovali nielen na bežné činnosti a aktivity, starostlivosť o ľudské telo a zdravie, ale tiež o psychické zdravie, ktoré je rovnako dôležité.

Kontakt na autora:

Michaela Menšíková

e-mail: michaelamensikova82@gmail.com